

Professor Dr. Mihaela Pop – Aesthetics, philosophy of arts, philosophy of the imaginary,
philosophy of culture

Summary of the habilitation thesis

In this thesis for habilitation I presented the results of my scientific researches and also my didactic activity. The content is structured following two main research directions in order to offer a clear and inclusive image of these results. I paid a special attention to the domain of aesthetics and philosophy of art which I consider my main domain of activity. The second domain is the philosophy of the imaginary, cultural mentalities and philosophy of culture. Within each of the two domains I also studied aspects of complementary directions which I considered useful for my scientific explorations.

At the beginning of the thesis, I mentioned some of my course curricula which I prepared during these last years, trying thus to offer a clear image of the way my professional activity is mixed with my researches.

The aesthetics supposes an activity of discursive analysis of the artistic practices. To speak about aesthetics means to open a horizon of historical investigation and also of meaning and understanding. My reflections are supported by concepts usually used by various research methods: the cultural and historical one, the categorial method (research of the beauty, the sublime, the quotidian, the transient (ephemeral), etc.) and / or the topological one meaning an originary place of manifestation of the essence, a place which concentrates the diversity of historical manifestations in their essentiality. Thus, the discourse of aesthetics and also the artistic discourse become a complex one, with many contextualizations which make evident the process of continuous metamorphosis of the artistic thought.

I started from the ideas which I used in my PhD thesis in philosophy, ideas which I considered of basic relevance for my later works: the analysis of the artistic phenomenon from a categorial perspective and the problem of the evolution of certain meanings of aesthetic concepts which became the sources of new manners of artistic thought. These two major topics have motivated many of my researches which structured later on some directions focusing especially on the art and aesthetic thought of the 20th century. I discovered that, beginning with Plato, the philosophical inquiry suggested a series of themes which later on became much more meaningful, in strict relation with the artistic movements. Not only the essential category of the beauty was studied but also topics as: the art as a play, the art as illusion, the feelings and the sensitivity (*aisthesis*), the problem of artistic creativity (*poiesis*). Such topics will be of major interest during the 20th century not only for the artists but also for the aesthetic thought. Following this idea I wrote papers included within the chapters **a)**

aesthetic categories of the 20th century and **c**) the role played by certain parts of the mind within the creativity process. I was also interested to discover how the main concepts of the aesthetic thought have changed during the history of the artistic movements (chapter **b**). Thus, I studied the notion of work of art as an artistic product or the concept *mimesis* whose meaning metamorphosed itself from that of artistic representation towards a truly concrete, immediate meaning by the invention of the *collage* method or by the invention of the *ready-made* concept. In order to reach the new meanings of the aesthetic notions I used different points of view of certain contemporary philosophers (chapter **d** - *Contemporary philosophers and their theories*) and finally I tried to present two new directions within the aesthetic thought, *somaesthetics* and the *intercultural aesthetics* (sub-chapter **e**), directions which I consider interesting for the possible future evolution of arts and aesthetic thought.

The second major domain of my researches is the study of the imaginary and the philosophy of culture. Taking into account that I started to investigate this domain a little later than the first one, my researches have not yet a unitary structure, completely clear and organized. In the same time, this domain is very large, quite a generous one and any exploration necessitates an extended period of documentation. All these reasons make that my actual *corpus* of works look like a mosaic whose final unity is still becoming.

I started with a volume (chapter **a**) dedicated to certain concepts of the philosophy of culture which I proposed for the Medieval culture and philosophy, the sublime and the humble (*sublimitas* and *humilitas*). I tried to offer a convincing argumentation for their utility in understanding the Middle Ages culture, Western and Eastern as well. Then I presented the results included within the chapter **b**) (*the study of the imaginary*) which consist of an extended summary of my second Ph. D thesis, defended at the University Lyon III, France, in 2008 and which is dedicated to the study of the imaginary with an application on the political imaginary, precisely, of the myth of the voyvod within the Romanian literature of the 16th and 17th centuries. I tried to make evident the philosophical and cultural relevance of the domain of the imaginary and the level reached by the contemporary French school presenting the theories of some of the most representative thinkers as Gaston Bachelard, Gilbert Durand, Jean-Jacques Wunenburger. The study cases were the texts *Teachings of Neagoe Basarab for his son Theodosius* and *The Hieroglyphic History* written by Dimitrie Cantemir. I used for this study cases Gilbert Durand's theory of the semantic basin of the myth. In the same chapter **b**) I also made a short summary of another volume written later on and dedicated to the same domain. A domain that could be considered a complementary one is that of the study of Byzantine culture and philosophy (chapter **c**). I presented some of the already published

works treating various aspects of the political, religious and cultural Byzantine thought. The most inclusive is the recently published volume *Culture and philosophical Byzantine thought* which I summaries insisting on the major cultural aspects: the Byzantine humanism, the iconoclastic movement and the cultural role of the religious icon (divine image), the Platonic and Neoplatonic paradigm represented by certain Byzantine philosophers as Michael Psellos and Gemistos Plethon and the role they played in the cultural transmission of the Greek culture towards the Western one, as well as the influences of the Byzantine cultural heritage in the Romanian medieval countries.

Another complementary domain was the one centered on the study of the Jewish culture (chapter **d**) taking into account the presence of the Jewish *diaspora* within the Byzantine world and its benefic role within the process of cultural *translation* especially in certain cultural centers of the Middle Ages. If I consider myself having already accumulated quite a large knowledge for the Byzantine domain, in what concerns the Jewish culture and its contribution to the European one I think I am now at a lower level so, I have still much to study about. I summarized some of the main topics I studied in my researches and developed my most recent study *Jews in Romania* which is part of a final volume of an international research project ended in December 2014. The chapter **e**) dedicated to the study of the philosophy of culture and the theories of some interwar Romanian philosophers shows my interest to deepen my theoretical knowledge on the conceptual side and the methods used in the study of culture. This topic remains one of the major objectives for the future studies. In the final chapter **f**) I presented a special domain which I consider very interesting as it could be useful in future researches on the cultural imaginary: the relationship between the Ancient medical thought and the philosophical one. I think that this knowledge will help me in the study of the corporal symbolism and its social and political meanings. If we take into consideration the fact that the Hippocratic and Galenic thought was used up to the 18th-19th centuries, we can understand its relevance on the cultural European imaginary.

In the last part of the thesis I mentioned my projects for a near or medium future which I hope will help me to clarify many of the questions to which I do not have yet an answer. I consider that these two domains, the aesthetics and the study of the imaginary are complementary even though the latter opens to another domain, the anthropological philosophy. It is however evident that the study of arts and aesthetics is impossible without taking into consideration the imagination and the imaginary. My activity of research and my courses and seminars, other didactic activities will be based on the achievements I already did being also opened to possible new complementary topics of investigation.

Profesor univ. dr. Mihaela Pop – Estetică, filosofia artei, filosofia imaginarului, filosofia culturii

Rezumatul tezei de abilitare

În această teză de abilitare am prezentat rezultatele cercetărilor mele și ale activității didactice pe care o desfășor. Conținutul este structurat pe direcțiile principale de cercetare pentru a oferi o imagine cât mai clară și mai cuprinzătoare despre aceste rezultate. Am acordat o atenție specială domeniului esteticii și filosofiei artei pe care îl consider principalul domeniu al cercetării mele. Al doilea domeniu este reprezentat de studiul filosofiei imaginarului, al mentalităților culturale și filosofiei culturii. În fiecare din cele două domenii principale am abordat direcții conexe pe care le-am considerat utile pentru explorările mele.

La început am alocat un spațiu restrâns tematicilor de curs pe care le-am pregătit de-a lungul anilor căutând astfel să ofer o imagine clară a modului în care activitatea mea profesională se îmbină cu aceea de cercetare.

Estetica presupune o activitate de analiză discursivă a practicilor artistice. A vorbi despre estetică înseamnă a deschide un orizont de căutare istoric, dar totodată și de semnificare și înțelegere. Reflecțiile mele sunt susținute de conceptele mai multor modalități de abordare: cultural-istorică, categorială (frumos, sublim, cotidian, efemer) și / sau topologică (ca un loc original de manifestare a esenței ființei, ca loc ce adună pluralitatea manifestărilor istorice). Astfel, discursul esteticii și implicit al artei devine unul complex, cu contextualizări multiple care scot în evidență ideea de metamorfoză continuă a gândirii artistice.

În prezentarea cercetărilor am pornit de la ideile principale afirmate prin teza de doctorat în filosofie, idei pe care le-am considerat călăuzitoare în cercetările ulterioare: analiza fenomenului artistic din perspectivă categorială și metamorfoze ale semnificațiilor unor noțiuni care sunt generatoare de noi direcții de gândire artistică. Aceste două teme majore au motivat o mare parte din cercetările ulterioare care s-au structurat pe mai multe sub-direcții cu o focalizare specială pe arta și gândirea estetică a secolului XX. Am constatat astfel că, începând cu Platon, sunt sugerate o serie de teme care ulterior vor dobândi o relevanță sporită, în funcție de epocile artistice. Pe lângă categoria esențială a frumosului, apar teme precum arta ca joc, iluzoriul, sau problema simțirii și a sensibilului (*aisthesis*) și a creației (*poiesis*). Aceste teme vor fi majore pentru secolul XX nu numai în gândirea artistică dar și în cea estetică. În această viziune se înscriu subcapitolele a), și c). Am fost interesată totodată să constat cum s-au metamorfozat chiar noțiunile fundamentale ale esteticii de-a

lungul epocilor artistice (punctul b) așa că am alocat spațiu cercetării noțiunii de operă de artă ca produs artistic și evoluția acestui concept, sau conceptul de *mimesis* care din reprezentare artistică dobândește o semnificație de-a dreptul concretă, nemijlocită prin folosirea colajului sau chiar a *ready-made*-ului. Pentru a ajunge la abordarea noilor semnificații ale conceptelor esteticii am apelat la prezentarea concepțiilor unor gânditori contemporani (punctul d) iar în final am căutat să indic două dintre direcțiile de actualitate în gândirea estetică, soma-estetica și estetica interculturală (la punctul e), direcții pe care le consider demne de interes pentru evoluțiile viitoare ale domeniului esteticii și al artelor.

Al doilea domeniu major al cercetărilor mele este cel al studiului imaginarului și filosofiei culturii. Având în vedere faptul că am abordat acest domeniu ulterior celui dintâi, cercetările mele nu au încă o structură complet unificată. În plus, însuși domeniul este foarte larg și generos așa că orice explorare necesită o perioadă de documentare mult mai extinsă. Tocmai de aceea, cercetările mele au un caracter oarecum mozaicat. Am pornit de la un volum [subpunctul a)] dedicat unor concepte de filosofia culturii propuse de mine pentru cultura și filosofia medievală, *sublimul și umilul*. Am căutat să argumentez viabilitatea lor pentru medievalitate, atât cea orientală cât și cea occidentală.

Au urmat rezultatele incluse la punctul b) [studiul imaginarului] care cuprind prezentarea rezumativă a celei de a doua lucrări de doctorat, susținută la Lyon, Franța, în 2008 și care este dedicată studiului imaginarului cu aplicație pe imaginarul legat de mitul voievodului în literatura română din secolele XVI-XVII. Am căutat să scot în evidență relevanța filosofică și culturală a acestui domeniu (imaginarul) și nivelul la care au ajuns cercetările actuale în spațiul francez prin prezentarea teoriilor unora dintre gânditorii cei mai reprezentativi: Gaston Bachelard, Gilbert Durand, Jean-Jacques Wunenburger. Studiile de caz (*Învățăturile lui Neagoe Basarab* și *Istoria Ieroglifică* a lui Dimitrie Cantemir) s-au realizat aplicând teoria "bazinului semantic" al mitului lansată de G. Durand. În același subcapitol am prezentat rezumativ o altă lucrare realizată ulterior și dedicată aceluiași domeniu și care este gândită ca un studiu introductiv pentru studenții masteranzi.

Un domeniu aplicativ al cercetărilor legate de imaginar și mentalități culturale este, pentru mine, cel referitor la cultura bizantină, [punctul c)]. Am prezentat câteva dintre lucrările publicate și care tratează diverse aspecte ale gândirii politice, religioase, și culturale bizantine. Cel mai cuprinzător este volumul publicat recent – *Cultură și gândire filosofică bizantină*, pe care l-am prezentat rezumativ insistând pe unele aspecte culturale majore: umanismul bizantin, iconoclasmul și rolul cultural al icoanei, paradigma filosofică platonice și neoplatonică reprezentată de unii gânditori bizantini (Mihail Psellos și Gemistos Plethon) și

rolul lor în transferul cultural al moștenirii culturii grecești, influențe ale moștenirii bizantine în Țările Române din secolele XVI și XVII. Un subdomeniu adiacent celui de bizantinologie este acela al culturii evreiești [punctul d)] având în vedere prezența diasporei evreiești în lumea bizantină și rolul ei benefic în intermedierea dintre diverse centre culturale ale medievalității. Dacă în domeniul culturii bizantine consider că am acumulat un bagaj relativ amplu de cunoștințe, în cel al culturii evreiești și al contribuției acestei comunități la cultura europeană mă aflu încă într-o etapă incipientă. Am prezentat rezumativ câteva dintre aspectele pe care le-am abordat în cercetările mele un loc special rezervând celei mai recente lucrări intitulată *Jews in Romania* care face parte din volumul final al unui proiect interacademic încheiat la sfârșitul anului 2014. Subcapitolul e) dedicat studiului filosofiei culturii prin intermediul contribuțiilor filosofice ale unor gânditori români interbelici indică preocuparea mea pentru aprofundarea bagajului conceptual și al metodologiilor utilizate în acest domeniu. Rămâne unul dintre obiectivele majore pentru anii ce vin. În ultimul subcapitol am prezentat o preocupare a mea mai specială dar pe care o consider demnă de interes pentru că poate fi valorificată în anii ce vin, studiul gândirii medicale antice în relația cu filosofia. Consider că aceste cunoștințe îmi vor fi utile în studierea în viitor a produselor culturale europene din perspectiva simbolisticii corporalului. Dacă avem în vedere că gândirea medicală hipocratică și galenică a constituit fundamentul medicinei europene până prin secolele XVIII chiar XIX atunci putem să înțelegem relevanța ei în cercetarea imaginarului cultural european. Teoria umorilor, a relației suflet – corp, structura acestuia, dispunerea organelor interne, modul de funcționare a sistemului sanguin, a celui respirator, toate au fost valorificate simbolic nu numai în medievalitate dar și în epocile ulterioare contribuind la articularea unui imaginar cultural bogat.

În ultima parte am prezentat succint proiectele de viitor foarte apropiat, mediu și îndepărtat care sunt convinsă că îmi vor oferi clarificări pentru unele întrebări la care nu am încă un răspuns dar care vor deschide și spre noi explorări.

Consider că cele două domenii: estetica și studiul imaginarului sunt complementare deși cel din urmă deschide spre o antropologie filosofică mai largă. Este însă cert că a studia arta fără a ține seamă de imaginar și imaginație este imposibil.

Activitatea mea de cercetare, dar și cursurile, seminariile, alte activități didactice se vor întemeia pe acumulările realizate până acum rămânând deschise spre noi arii adiacente de investigare.

